

Çanakkale’de Kentsel Mekânın Metalaştırılması Karşısında Direnen Kentsel Muhalefet*

Resistant Urban Opposition Against the Commodification of Urban Space in Çanakkale

İpek SAKARYA

ÖZ

Çanakkale 2010’lu yıllarla birlikte neoliberal kentleşme politikalarının etkisi altına girmeye başlamıştır. Bu etkiyle artan kentsel büyüme baskısı Çanakkale kıyı şeridinde birçok yatırım projesinin geliştirilmesine neden olmuştur. Artan büyüme baskısı karşısında, kentteki sivil toplum inisiyatifleri bu projelerin gerçekleşmesini engellemek üzere kent konseyi içinde ve dışında direngen bir mücadele örmüştür. Bugün, neoliberal kentleşme karşısında Lefebvre’nin 1968’de ortaya attığı kent hakkı kavramı daha da önem kazanmaktadır. Kentsel mekânı dönüştürme hedefiyle geliştirilen projelere karşı örülen kent hakkı talebi bu çalışmanın ana eksenini oluşturmaktadır. Sivil toplum içinden kentin mekânsal gelişimine dair alınan kararlara katılım talebiyle ortaya çıkan kentsel muhalefet, zamanla kent hakkı mücadelesine dönüşerek daha geniş bir toplumsal kesime yayılmış ve daha direngen bir hal almıştır. Bu araştırma kapsamında Yat Limanı Projesi ve Tekel arazisi için geliştirilen proje olmak üzere kentsel muhalefet tarafından yapıyı engellenen iki proje ele alınmıştır. Bu projelerin ortaya çıkışı, içeriği ve bu projelere karşı üretilen kentsel muhalefet, yapılan derinlemesine görüşmeler ve basın taraması yoluyla araştırılırken kentsel muhalefet tarafından üretilen yayınlar da bu kapsamda incelenmiştir. Müzakereci ve direngen iki farklı kentsel muhalefet biçiminin deneyimlendiği Çanakkale örneği kentteki sivil toplumu güçlendirirken yerel yönetimin sivil toplumla olan ilişkisini de yeniden tanımlamıştır. Bu yazı, Çanakkale’deki kent hakkı mücadelesinin, yerel demokrasinin güçlenmesi ve toplumsal dönüşüm arasında karşılıklı bir ilişkiyi ortaya çıktığını iddia etmektedir.

Anahtar sözcükler: Kent hakkı; kentsel muhalefet; neoliberal kentleşme; sivil toplum.

ABSTRACT

Neoliberal urbanization policies began to affect Çanakkale from the beginning of 2010. With this effect, the increasing force on urban growth has led to the development of several coastline projects in Çanakkale. The civil initiatives of the city have started a resistant struggle, against the rising growth, in and out of the city council to prevent the implementation of these projects. Today against the neoliberal urbanization the concept of ‘the Right to the City’ which Lefebvre developed in 1968, gained more significance. The right to the city movement which organized against the projects developed with the aim of transforming urban space is the main goal of this study. The urban opposition flourished from civil society emerged with the demand to participate in the decision-making on the spatial development of the city by the municipality. The struggle, then, gradually became a struggle for the right to the city, spreading a broader social dimension and more stability. Within the scope of this research, two projects which were halted by the urban opposition, including the Marina project and the project developed in the area of Tekel land, were discussed. The emergence of these projects, their content and the urban opposition organized against these projects were analyzed with the in-depth interviews, and the media monitoring and the publications of urban opposition are also examined in this context. Where two different forms of urban opposition, namely deliberative and resistant, experienced in the case of Çanakkale, the civil society in the city strengthened and the relationship between the municipality and the civil society was redefined. This article claims that right to the city struggle in Çanakkale has emerged from a mutual relationship between the consolidation of local democracy and social transformation.

Keywords: Right to the city; urban opposition; civil society; neoliberal urbanization.

*Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda, Prof. Dr. Adalet Alada’nın danışmanlığında, İpek Sakarya tarafından yazılan “Katılımcı Demokrasi ve Kent Hakkı Çerçevesinde Çanakkale’de Yerel Siyaset” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Çanakkale

Başvuru tarihi: 23 Ağustos 2017 - Kabul tarihi: 08 Şubat 2018

İletişim: İpek SAKARYA. e-posta: sakaryai@comu.edu.tr

© 2018 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi - © 2018 Yıldız Technical University, Faculty of Architecture

Giriş

1990'lardan itibaren Çanakkale'de katılımcı belediyeçilik anlayışı benimsenmiş ve bu bağlamda Çanakkale Belediyesi tarafından kenttaşlık bilincini yükselten, sivil toplumu güçlendiren katılımcı projeler geliştirilmiştir. Çanakkale, Yerel Gündem 21'in ilk kurulduğu 8 kent arasında yer alırken kent konseylerinin kurulma ve yasalaşma sürecinde de etkin kentlerden biri olmuştur. Bununla birlikte, Çanakkale Belediyesi ve Çanakkale Kent Konseyi, kentlinin karar mekanizması içinde yer almasını önceleyen katılımcı bütçe gibi çalışmalara imza atmıştır. Çanakkale'deki güçlü sivil toplum, kentlinin haklarını önceleyen birçok projenin geliştirilmesini sağlarken, tamamlanan her proje de kentte var olan sivil sesi güçlendirmiştir.

İnsanların demokrat olması sadece kurumların, hukukun ve hakların varlığına bağlı değildir; insanlar, aynı zamanda kendi hayatlarını etkileyen, sınırlayan rejimleri ve yönetişimin mikropatiklerini sorgulayarak, bunlarla mücadele ederek ve uzlaşarak da demokrat olmaktadır.¹ Çanakkale'deki sivil toplumu güçlendiren de bu çatışmacı ilişkidir. Çanakkale'deki sivil toplumu güçlendiren sadece yerel yönetimin katılımcı yaklaşımı benimsemesi değil, aynı zamanda sivil toplumun ortak yaşama alanları için verdiği mücadeledir.

Lefebvre, mekânın sadece coğrafi bir alan ya da geometrik bir şekilden ibaret olmadığını vurgularken, mekânın araçsallığının rolünün altını çizmiş ve kapitalizmin devamının mekânın ele geçirilmesiyle veya ancak mekânla entegrasyonun sağlanması koşuluyla gerçekleştiğini ifade etmiştir.² Lefebvre mekânın önemine dikkat çekerek, kentsel mekânın siyasi alandaki etkisi üzerinde durmuştur. "Lefebvre'e göre mekân, değerler ve anlamlar üzerindeki çelişki ve mücadeleyi içererek, sosyal ve tarihsel sürecin merkezinde yer almaktadır". Aynı zamanda, Lefebvre'e göre, her farklı üretim şekli kendi mekânını üretmektedir.³ Katznelson'ın (1993) da belirttiği gibi "... Lefebvre'de mekân, sadece bir yapıyı çevre değil, bir üretim gücü ve tüketim nesnesi ve aynı zamanda devletin bir kontrol aracı olarak, politik mücadele nesnesidir."⁴ Bugün ise, neoliberal ekonomi politikalarıyla beraber, devlet, piyasa için araçsal rol oynarken kent de sermayenin birikimini güvence altına alacak şekilde yeniden planlanmaktadır.⁵ Diğer bir deyişle, devletin araçlarıyla özel sektör ve üst-gelir grubu kentsel alanın şekillenme sürecini etkisi altına almaktadır. 2000'li yılların neoliberal kentleşme politikaları ve bu çerçevede kentlerdeki büyüme baskısı, 2010'lu yıllarda Çanakkale'yi de etkisi altına almaya başlamıştır. 2010'da Çanakkale'ye boğaz köprüsü yapılması tartışmaları yeniden gündeme gelirken, 12 Haziran 2011 Genel Seçimleri öncesinde, AKP tarafından açıklanan "Cumhuriyet'in 100. Yılında 2023 He-

defleri" arasında İstanbul-Çanakkale-Tekirdağ otoyolları, Çanakkale Köprüsü gösterilmiştir. Bu nedenle, 2010'dan sonra, Çanakkale'de kentsel büyüme baskısı artmış ve bu baskıyla birlikte, sermaye tarafından Çanakkale kıyı bandında birçok proje geliştirilmiştir. Hilton Oteli Projesi, Yat Limanı Projesi, kıyıdaki eski Akfa Salça Fabrikası arsasına home-office projesi gibi büyük ölçekli projeler planlanırken; Çanakkale'de bu projelere karşı kent hakkı tartışmalarıyla birlikte kentsel mücadele örölmeye başlamıştır. Bununla birlikte, kentsel kamusal alan olan Tekel arsası üzerindeki tasarruf hakkının kimde olduğu da önemli bir tartışma konusu olmuştur. Çanakkale Belediye Meclisi tarafından alınan birçok mekânsal karar, sivil toplum tarafından eleştirildiği gibi bu kararlara karşı mücadeleyi örgütlemek üzere çeşitli platformların kurulmasına ya da mevcut olan platformların eylemlilik üreten kararlar almasına neden olmuştur.

Kentteki Yatırım Projeleri ve Kent Hakkı Mücadelesinin Ortaya Çıkışı

Gerek yerel yönetimlerin kendi karar mekanizması dâhilinde, gerek merkezi yönetimlerin baskısı altında, yönetimlerin, kentsel mekânı dair aldıkları kararlar, o kentte yaşayan halktan bağımsız biçimde verildiyse, kentliyle yönetim karşı karşıya gelebilir ve kentlilerin tepkisi, kararı veren iktidarı bile değiştirebilir. İnsanların en temel hakkı olan kent hakkı, aynı zamanda yaşam alanı savunusudur.

Lefebvre, iktidarı belirleyen mevcuttaki mülkiyet ilişkilerine bakılması gerektiğini savunurken,⁶ 1968'de ortaya koyduğu "kent hakkı" kavramıyla, kente yapılan müdahalelere karşı, bir direnç mekanizmasından ziyade kentliler tarafından örgütlenen ve kente dair haklarını geri almak üzere büyüyen mücadele dinamizmine dikkat çekmiştir.⁷ İnsanların yaşamlarının yanı sıra yaşam alanlarının da sömürüldüğünü vurgulayan Lefebvre, bununla mücadele yolunun "kent hakkı"nın geri alınmasından geçtiğini ifade etmiştir.⁸ Lefebvre, Rousseau'nun kavramsallaştırdığı burjuva haklarını küçümsemek gerektiğinin kabulüyle ve bu hakların sınırlı olduğu düşüncesiyle yol almış; kendi kavramsal dizgesinde, sivil toplumun kapsamını genişletip güçlendirerek devlet ve siyaset alanını da içine almıştır.⁹ Lefebvre, 1789 senesinde kazanılmış bu hakların artık çağ dışı kaldığının altını çizirken, bireyler, uluslar ve toplumlar arasındaki ilişkilerin Rousseau'nun sosyal sözleşmesini aşması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰

Lefebvre'nin 1968'de yayınladığı Kent Hakkı makalesi ve bu makaleyle beraber ortaya attığı "kent hakkı" kavramı, iktidarın kentler üzerinde gerçekleştirdiği mekânsal organizasyona karşı üretilen tepkinin söylemi olarak önem kazan-

¹ O'Toole ve Gale, 2014, s. 203.

² Zieleniec, 2007, s. 67.

³ Zieleniec, 2007, s.61. ⁴ Kurtuluş, 2010, s. 184. ⁵ Harvey, 2008.

⁶ Gottdiener, 2005, s. 431.

⁹ Fernandes, 2007, s. 206.

⁷ Harvey, 2008, Lefebvre, 2000, Mayer, 2009.

¹⁰ Fernandes, 2007, s. 207.

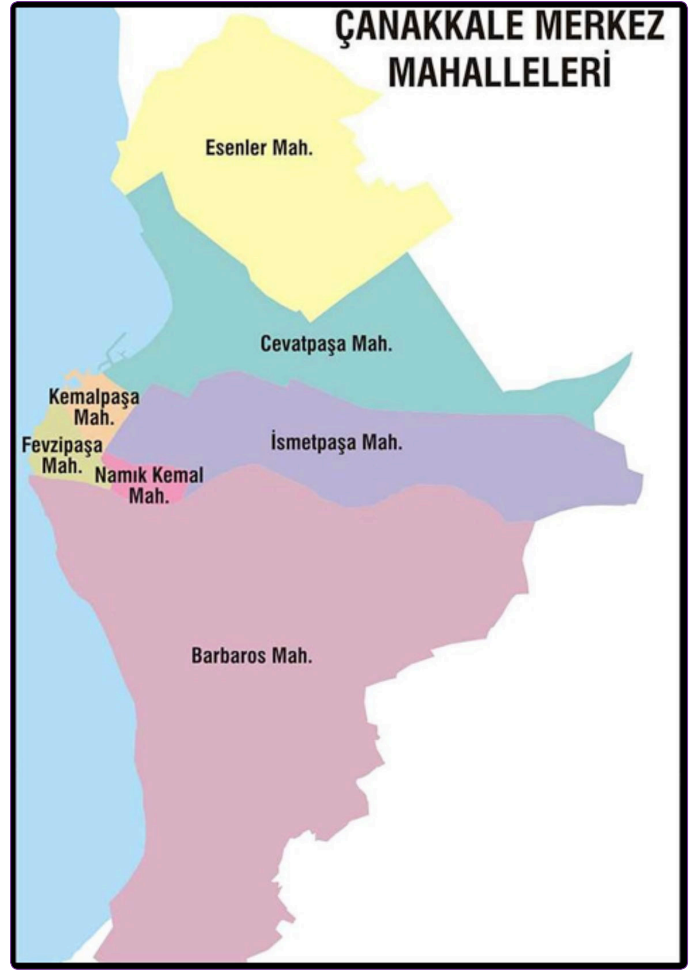
⁸ Lefebvre, 2000, s. 159.

¹¹ Lefebvre, 2000, s. 158.

miştir. Kent hakkının “bir haykırış ve bir talep”¹¹ olduğunu belirten Lefebvre, kapitalizmin baskısı altında şekillenen kentlere dair esas söz hakkının, gündelik yaşamı üreten kenttaşlara ait olduğunu hatırlatmıştır.

Purcell, “kent hakkı” kavramını, kent üzerine alınan kararlara katılım hakkı bağlamında incelemiştir. Purcell, kentteki firmaların yer seçiminden başlamak üzere kentin mekânsal organizasyonuna dair alınan her kararda kentlilerin söz hakkı olması gerektiğini vurgulamıştır.¹² Purcell’a göre, kent hakkı daha geniş kapsamlı bir kent demokrasisini ve yeni bir kent yönetim şeklini işaret etmektedir.¹³ Çanakkale’deki kent hakkı talebi de kentteki mekânsal kararlara katılım talebinden nüvelenen bir nevi kent demokrasisi talebidir. Purcell’ın kent hakkı tanımı Çanakkale’deki kenttaşların kentsel kamusal alanlarını geri almak için verdikleri mücadelede vücut bulmaktadır.

Birçok kentten farklı olarak Çanakkale’deki katılım kültürü 1990’lardaki Şehir Konseyi süreciyle başlamaktadır. 1990’ların başında, Çanakkale Belediyesi ve kentteki sivil inisiyatiflerin birlikte çalışmasıyla “Şehir Konseyi” adı altında, kentin kamusal alanlarında toplanan ve kente dair tartışmaların yürütüldüğü bir halk meclisi kurulmuştur. O dönemde kentte yapılacak projeler, kentsel muhalefetin de örgütlendiği Şehir Konseyi’nde tartışılarak karara bağlanmıştır. Şehir Konseyi deneyimi, Çanakkale’nin, Yerel Gündem 21’in kurulduğu ilk 8 kent arasında yer almasını sağlamıştır. Yerel Gündem 21 içinde üretilen katılımcı projelerle kentteki katılım kültürü beslenmiş; Yerel Gündem 21 deneyimi de kent konseyi sürecine geçişi kolaylaştırmıştır. Birçok kentten farklı olarak Çanakkale Kent Konseyi, kent konseyleri yasalaşmadan önce, Eylül 2004’te kurulmuş ve bu konsey, kent konseylerinin hukuki yapılanması için sürdürülen çalışmalara doğrudan dahil olmuştur. 1990’larda benimsenen katılımcı yönetim anlayışı, 2000’lerde neoliberal kentleşme politikalarına karşı ortaya çıkan muhalefetin de temelini oluşturmuştur. Çanakkale’deki sivil toplum, kentsel mekâna dair kararlara katılım hakkının en temel hak olduğu bilinciyle 2000’lerde mekânsal değişikliklere karşı örülen mücadelelerin de örgütleyicisi olmuştur. Diğer bir deyişle, Çanakkale’de 1990’lardaki mekânsal kararlara katılım talebiyle temelleri atılan yerel demokrasi kültürü, 2000’lerdeki neoliberal kentleşme baskısına karşı ortaya çıkan kent hakkı mücadelesini getirmiştir. “Kentsel devrim”in “somut (gelişkin) demokrasi”yle ilgili olduğunun altını çizen Lefebvre, kentte yaşayanların kente dair yaşam pratiklerinin “şehircilik ideolojisi”yle karşı karşıya geldiği ve çatıştığı noktada hak iddiasının ortaya çıktığına dikkat çekmiştir.¹⁴ Çanakkale’deki yerel demokrasi deneyimi, kentlilerin, kentsel mekân üzerindeki hakları hususundaki farkındalıklarını artırmıştır. Bununla birlikte, kentsel mekânın kentlilerin bu haklarından yoksun bırakılacak şekilde dü-

Şekil 1. Çanakkale Merkez Mahalle Sınırları.¹⁵

zenlenmesi durumunda ise, kentliler tarafından örülen kent hakkı mücadelesi ortaya çıkmıştır.

Özellikle 2010 senesinden sonra Çanakkale’nin Barbaros Mahallesi sınırları içinde kalan kıyı şeridine büyük yatırım projeleri önerilmiş ve buna karşılık olarak da kentli taraftan sivil toplum örgütleri ve Kent Konseyi çevresinde mücadeleler örülmüştür. Neoliberal politikalar ekseninde kentsel büyüme baskısına karşı ortaya çıkan eylemlilikler ve mücadeleler bu projelerin akıbetini de etkilemiştir. Kıyı bandı için geliştirilen projelerin kimisi birkaç revizyonla uygulamaya konulmuş; kimisi gerçekleştirilememiştir. Bu projeler için ise, hem nüfus olarak hem de fiziksel olarak büyüyen, yoğunluğu her geçen sene daha da artan Barbaros Mahallesi seçilmiştir.

Çanakkale Merkez mahalleleri içinde en geniş sınırlara ve en büyük nüfusa sahip olan Barbaros Mahallesi, kuzeyde Fevzipaşa, Namık Kemal ve İsmetpaşa mahalleleri, doğuda Çanakkale Merkez köyleri, güneyde Kepez Belde Belediyesi ve batıda Çanakkale Boğazı’yla sınırlanmaktadır (Şekil 1). Eski Akfa Salça Fabrikası’nın ve Eski Tekel Şarap ve Konyak

¹² Purcell, 2002, s. 102. ¹³ Purcell, 2002, s. 106. ¹⁴ Lefebvre, 2013, s. 130.

¹⁵ Çanakkale Belediyesi, (çevrimiçi), 15 Aralık 2017.

Şekil 2. Çanakkale Kıyı Şeridi ve çevresinde son dönemde planlanan ve yapılan projeler.

Fabrikası'nın bulunduğu Barbaros Mahallesi Kıyı Bandı, 3.10.2007'de onaylanan 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planında "Özel Proje Alanı" olarak tanımlanmıştır. "Özel Proje Alanı" olarak tanımlanan bu alan için plan notlarında, "Kamusal amaçlı kullanıma açık park, yol, yeşil alan, rekreasyon alanı, kültürel tesis, sosyal tesis kafe, lokanta, alışveriş merkezi, konaklama tesis alanı, oyun alanları, spor alanlarının" yapılabileceği belirtilmiştir.¹⁶ 1/5000 Revizyon Nazım İmar Planı'nda Barbaros Mahallesi sınırları içinde kalan Özel Proje Alanı dışındaki kıyı alanları ise Konut Alanı, Turizm Tesis Alanı, Resmi Kurum Alanı kullanımlarına ayrılmıştır. Turizm Tesis Alanı kullanımı olarak belirlenen alanda ise 2015'te Çanakkale Belediye Meclisi'nden geçerek inşaatına başlanan Hilton Oteli yükselmektedir (Şekil 2). Yeni yapılaşma ve yatırımlarla birlikte Barbaros Mahallesi'nin sınırları genişlerken, yeni yatırımcıların da ilgisini çekmektedir.

Çanakkale Kıyı bandında son dönemde planlanan projeler arasında, Akfa arsasına home-office projesi ve Hilton Oteli projesi de yer almaktadır. Hilton Oteli projesinin gerçekleştirildiği alan "Turizm Tesis Alanı" kullanımı olarak tanımlanması nedeniyle uygulamaya konulurken, Soydan İnşaat tarafından home-office projesi olarak planlanan Akfa

arsası "Özel Proje Alanı" kullanımında yer alması nedeniyle proje aşamasında kalmıştır. Birbirine yakın parsellerde bulunan bu iki projeye karşı da kentsel muhalefet örülmüştür. Bu projeler, kentsel muhalefetten ziyade siyasi partiler içindeki ve arasındaki tartışmaları yüzeye çıkarmış ve kentsel mücadeleyi gölgelemiştir.

Bu çalışmada, sözü geçen projeler dışında, kentsel muhalefetin ses getirerek başarıya ulaştığı ve direngen bir mücadeleye evrildiği eylemlilikler incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında ele alınan projelere karşı örülen mücadeleler, kentteki toplumsal mücadelenin ortak bir dil oluşturabilmesi ve kentsel alana yapılacak müdahalenin önünü alması açısından diğer örneklerden ayrılmaktadır.

Yöntem

Neoliberal kentleşme politikaları ekseninde Çanakkale'de gerçekleştirilen mekânsal yatırımlar ve bu yatırımlar karşısında sivil toplum içinden çıkan kentsel muhalefetin rolünün irdelenmesi bağlamında öncelikli olarak; yerel yönetimin katılım işlevini üstlenen, yerel yönetimden bağımsız ama yerel yönetimle ilişkili, kentteki sivil toplumu bir çatı altında toplayan Çanakkale Kent Konseyi tarafından yapılan, kent hakkı talebinin dile getirildiği katılım toplantıları izlenmiş ve Kent Konseyi tarafından üretilen yayınlar incelenmiştir. Barbaros Mahallesi kıyı şeridiyle doğrudan ilgilenen ve mekânsal sorunlarını tartışan Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubunun toplantılarının hem

¹⁶ Bu alan için, "konut yapılamaz, emsali 0,30'u geçemez, taşınmaza isabet eden kamusal terkler yapılmadan proje hazırlanmayacaktır, proje alanında teklif edilen projelerin vaziyet planları, yükseklik, cephe ve görünüşleri belediye meclisince değerlendirilerek onaylandıktan sonra uygulamaya geçilebilecektir" gibi hükümler yer almaktadır.

katılımcısı hem de kolaylaştırıcısı olan yerel tarihçi Şehabettin Kalfa’yla yapılan görüşmeye yer verilmiştir. Kent Konseyi dışında kalan, kentteki mekânsal sorunlara karşı muhalefeti örgütleyen diğer sivil inisiyatifler tarafından yapılan eylem ve basın açıklamaları da basın taraması ve bu inisiyatiflerin internet sayfaları yoluyla takip edilmiştir. Alan araştırması kapsamında, mekânsal yatırımlara ilişkin yerel yönetimin yaklaşımını araştırmak üzere yerel yönetim tarafından gerçekleştirilen halk katılım toplantıları katılımcı olarak takip edilmiş; Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür Gökhan’la görüşülmüş ve bununla birlikte Ülgür Gökhan’ın basında çıkan açıklamalarına yer verilmiştir. Çanakkale’deki yatırımlar için mekânsal olarak tercih edilen Barbaros Mahallesi sakinlerinin görüş, talep ve tepkileriyle bire bir muhatap olan Barbaros Mahallesi Muhtarı Şaban Şahin’le de derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında, Barbaros Mahallesi kıyı kesimi için gerçekleştirilmesi planlanan projelere ilişkin haber, röportaj ve beyanlar da nitelikleri itibarıyla çalışmanın önemli bir parçası haline gelmiş ve alan araştırmasının derinleştirilebilmesine hizmet etmiştir.

Yat Limanı Projesi

Çanakkale’de yat limanı tartışmaları 1984’lere dayanmaktadır. Dönemin MDP (Milli Demokrat Parti) başkan adayı Faruk Semizoğlu’nun seçim vaatlerinden bir tanesi de Çanakkale’ye yat limanı inşa etmek olmuştur. Semizoğlu, yat limanıyla birlikte amaçladığı gelişme ve büyümeyi ise, “Belediyeyi iş adamı kafasıyla yöneteceğim. Sarıçay’ın ağzına yat limanı yaparak bu limandan döviz karşılığında akaryakıt ve su satacağız,”¹⁷ sözleriyle özetlemiş; yerel yönetimi bir şirket gibi yöneteceğinin ve vadettiği yat limanı kentsel mekânı değişim değeri üzerinden metalaştıracağını sinyallerini daha 1980’lerin başında vermiştir.

Yat limanı tartışmaları 2011’de Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odasının (ÇTSO) önerisiyle yeniden gündeme gelmiş ve ÇTSO’nun önyak olmasıyla projelendirilmiştir. Başlangıçta 245 yat bağlama kapasiteli yat limanı projesi, ÇTSO’nun Aralık 2011’de sunduğu Çanakkale Yat Limanı Projesi Tanıtım Raporu’nda 608 yat bağlama kapasitesine çıkmıştır. Bu rapor, 26 Ocak 2012’deki Çanakkale Kent Konseyi Genel Kurulunda halka sunulmuş ve Genel Kurul katılımcıları projenin mühendislerine projeye dair soru sorma, görüş bildirme imkânı bulmuştur. Bu genel kurul sonrasında, aktivistler ve STK’lar birlikte hareket ederek 16 Şubat 2012’de gerçekleşen ÇED-halkı bilgilendirme toplantısına rapor hazırlamış ve sunmuştur.¹⁸ ÇED toplantısı tartışmalı geçerken, katılımcılar burada da düşüncelerini ifade etmiştir. Yat Limanı Projesi’ni savunanlar arasında yer alan CHP’nin eski Çanakkale il başkanlarından Avukat Erhan Tez, Yat Limanı Projesi’ne desteğini açıklamıştır:

“Özellikle çevreci arkadaşlarıma biraz daha sağduyulu olması için rica ediyorum. Hepimiz çevreciyiz. Hepimiz çevrecilikten yanayız. Ama gelin görün ki Avrupa’yı Ege ve Akdeniz’e bağlayacak olan bir boğaz köprüsüne karşı gelebiliyorsak, eğer Çanakkale’de ÇTSO Başkan ve Yönetim Kurulunun vizyon sahibi olarak oluşturmuş oldukları projelere karşı geliyorsak Çanakkale’ye hiçbir şey yapamayız. Çanakkale’de iş sahası olmadığı için gençler büyük kentlere göç etmektedir. Çanakkale bir emekliler kenti olmuştur. Çanakkale’ye sanayi de gelmelidir, marina da yapılmalıdır, boğaz köprüsü de yapılmalıdır. Çanakkale bunlara layıktır.”¹⁹

Aynı toplantıda Eğitim-Sen Şube Başkanı Prof. Dr. Talat Koç, “Kıyı alanı kamu kullanımına kapatılmaz; bu anayasal bir haktır” diyerek, Yat Limanı Projesi’ne karşı çıktığını belirtmiştir.²⁰ Kent Konseyi Başkanı Saim Yavuz²¹ ise, karşı çıkışının nedenlerini sıralayarak katılımcılara kentin önceliğinin ne olduğunu sormuştur.

“İstanbul’un sanayisi sökülüp Çanakkale’ye getiriliyor. Çanakkale için hayırlı uğurlu olsun diyelim şimdiden. Buraya 600 yatlık değil, 6 bin yatlık liman yapalım. Buraya 18 tane fabrika kuralım. Bunu bütün samimiyetimle söylüyorum ama bunların sonucunda bu kentte kim yaşayacak, nasıl yaşanacak? Bunları da konuşmamız lazım İstanbul’un hali ortada. Bunları kimin için yapıyoruz? Nasıl öneriyoruz? Ne için öneriyoruz? Önceliğimiz ne? Bu kentte yaşayanlar bizleriz. Biz başka birileri için öncelikle başka birilerini düşünerek bir şeyler mi yapacağız, yoksa bu kentte yaşayan insanların ihtiyacına ve mutluluğuna ilişkin mi bir şey yapılacak?”²²

Bu süreci takiben Kent Konseyi çatısı altında farklı meslek gruplarından ilgililerin, derneklerin ve ekolojik mücadelenin içinde olan kişilerin katılımıyla “Yat Limanı Çalışma Grubu” oluşturulmuş, 29 Şubat 2012’de gerçekleşen Olağanüstü Kent Konseyi Genel Kurulunda bu çalışma grubu tarafından hazırlanan bilimsel rapor halka sunulmuş ancak oylanamamıştır. Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür Gökhan’ın da katılımıyla gerçekleşen bu toplantıda Gökhan, “kente bir yat limanı yapılmasındaki öngörü bana aittir”²³ diyerek, bir yat limanı yapılmasını kendisinin önerdiğini ifade etmiştir.

Yat Limanı Çalışma Grubunun hazırladığı rapor, 11 Haziran 2012’de gerçekleştirilen genel kurulda yeniden gündeme alınarak oylanmış ve 53 oyla yat limanının yer seçimi (Şekil 2) hatalı bulunmuştur. Çanakkale Kent Konseyinin aldığı bu karar 3 Temmuz 2012’de Belediye Meclisine sunulmuştur. Meclis toplantısında, Ülgür Gökhan yat limanı için referanduma gidilmesi gerektiğini ifade ederken²⁴ ÇTSO üyesi de olan CHP’li Belediye Meclisi üyesi Mehmet Emin

¹⁷ Çanakkale Birlik gazetesi, 1984.

¹⁸ Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013.

¹⁹ Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013, s. 13.

Kent Konseyi Başkanlığı yapmıştır.

²⁰ Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013, s. 13.

²² Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013, s. 13.

²¹ Saim Yavuz, 2009’dan 22 Nisan 2017’deki son Çanakkale Kent Konseyi Seçimlerine kadar Çanakkale

²³ Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013, s. 40.

²⁴ Çanakkale Gündem Gazetesi, 2012, s. 13.

Şevik yat limanı projesine desteğini açıklamış ve kent konseyini, idari kurumları hiçe saymakla suçlamıştır:

“Kent Konseyi Başkanı valiye, meclise, belediyeye ne gerek var gibi davranıyor. Bu durum anlaşılabilir bir durumdur. Kökü dışarda olan bu dernek ülkeyi bölmeyi düşünüyor. Bugün Kent Konseyi Başkanı eşit tartışmaktan bahsediyor. Ben kararı dinlemeyip beklemiyorum.”²⁵

Diğer taraftan, ÇTSO Haziran 2012’de, Yat Limanı Projesi için “ÇED’e Uygunluk Raporu” da almasıyla birlikte, proje Bakanlıkça da onaylanmıştır. Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubu ise, bu raporu da incelemiş ve eleştirilerini Eylül 2012’de hazırladıkları “Çanakkale Yat Limanı Nihai ÇED Raporu Üzerine Değerlendirme Raporu”na koyarak, bu raporu belediye başkanı ve meclis üyelerine göndermiştir. 1 Kasım 2012’de toplanan Çanakkale Belediye Meclisi tarafından, Belediye İmar Müdürlüğü’nün, projenin mühendisleriyle birlikte, projenin imar tadilatı üzerinde çalışması uygun görülmüştür.²⁶

ÇTSO tarafından gelen “Yat Limanı İmar Tadilatı Talebi” 4 Ocak 2013’te Belediye Meclisi İmar Komisyonunca Belediye Meclisine sunulmak üzere, gerçekleştirilen toplantıda oy çokluğu ile “ilgisi dolayısı ile dosyanın Çevre ve Şehircilik Bakanlığına gönderilmek üzere ilgisine geri iade edilmesi” kararı alınmıştır. Bu karar üzerine, ÇTSO projesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığına taşıma kararı almış ve meclis toplantısından önce, imar tadilatı dosyasını geri çekmiştir. Böylece mecliste yat limanı dosyası görüşülmediği için karara bağlanamamıştır.²⁷ ÇTSO’nun yat limanı projesini Çevre ve Şehircilik Bakanlığına taşıma kararı, Ülgür Gökhan ve ÇTSO’yu karşı karşıya getirmiştir.²⁸ ÇTSO, İşte Çanakkale Gazetesi’ne ilan vererek basın açıklaması yapmıştır. Bu açıklamada, 2010-2014 Çanakkale Belediyesi Stratejik Planında ve Belediye Başkanı Ülgür Gökhan’ın 2009 yerel seçimlerinde adaylığı sırasında, seçim çalışması için kullandığı seçim kitapçığında, Barbaros Mahallesi’ndeki marinaya yer verdiğini belirtmiştir.²⁹

Bu suçlamalar karşısında, Belediye Başkanı Ülgür Gökhan, halkın iradesini temsil eden ve Sarısığlar’da bir yat limanı yapılmaması yönünde fikir birliği içinde olan Çanakkale Kent Konseyi’nin kararına saygı gösterilmesi gerektiğini ifade etmiştir:

“Kent Konseyi, 5393 sayılı belediye yasasının içerisinde yer alan ve kurulması zorunlu olan ve kent halkının düşüncelerini ifade edebileceği bir platformdur. Bu nedenle ‘siz kimsiniz’ gibi bir ifade kent halkının iradesine saygısızlıktır.”³⁰

Barbaros Mahallesi’ne yapılması planlanan yat limanı tartışmalarına Barbaros Mahallesi de dahil olmuş; muhtar Şaban Şahin de bu projeye desteğini “Ben yat limanının

sahile bir yük getireceğini düşünmüyorum. Yatından çıktığı zaman eski kordona kadar yürüyüp gezebilecek; çok farklı olacak. Kıyı bandına bir yapılaşma yükü getirmeyecektir” sözleriyle açıklamıştır. Barbaros Mahallesi Muhtarı Şaban Şahin projenin Barbaros Mahallesi’ne ekonomik olarak katkı sağlayacağını ve mekânsal olarak herhangi bir olumsuz yük getirmeyeceğini vurgularken, projenin gerçekleşmesi yönünde destek verdiğini belirtmiştir. Bu süreçte mahallede yat limanı için yapılan anket çalışmasına da dikkat çeken Şahin, mahallelinin çoğunun bu ankette yat limanına olumlu yanıt verdiğini ifade etmiştir:

“Bu sürece Belediye ve Kent Konseyi karşı çıktı ve kaldı, yapılamadı. Mahallede bir araştırma yapıldı ve yapılan anketler sonucunda mahallede yat limanı olsun sonucu çıktı. Yat limanı fizibilite çalışmaları yapıldı. Çoğu kişi mahallemize, Çanakkalemize bir yat limanı yapılmasını istiyor; ihtiyaç olduğunu bu konuda geç kalındığını düşünüyor.”³¹

Saim Yavuz ise, bu anket çalışmasına “Mahalle tüm kent adına karar veremez” sözleriyle cevap vermiş ve yat limanı tartışmasının bütün kentli tarafından yürütülmesi ve kararın kentliler tarafından verilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.³²

Yat Limanı Çalışma Grubu içinde yer alan Şehabettin Kalfa, o dönemde yürüttükleri mücadelenin temelinde ekolojik hassasiyetlerin yattığını belirtirken, bilimsel olarak da yat limanının yer seçiminin (Şekil 2) yanlış olduğunun altını çizmiştir:

“Biz muhalefet değiliz, karşı değiliz, yer yanlışlığına itiraz etme hakkını kullanıyoruz. Çünkü orası Sarısığlar, sıgık bir alanda yat limanı yapmanızın, ölü yatırım gerçekleştirmezin anlamı yok. Yat limanı yaparken şehrin göğsüne saplanmış, hançer gibi iki kaya dolgu mendirek yapıyorsunuz; bunu kente yapmaya gerek yok. 915 metre, 485 metre. Kayalar nereden gelecek? Yine doğayı tahrip edeceksiniz. Eğer yat limanı yapılsaydı; ekolojik olarak kıyıya büyük tahribat verilecekti.”³³

Harvey, “Kapitalizmin varlığını sürdürmesi için giderek artan, yansız olmaktan uzak, sermayenin emeğe üstünlüğünü içeren iktidar ilişkisinin etkin olarak sürdürülmesine karşı bir kamu karışmacılığı zorunludur” diyerek sermayenin mekândaki yayılcı hareketine karşı halkın yaşama alanlarını savunmasının meşru bir hak olduğuna dikkat çekmiştir.³⁴ Çanakkale’deki yat limanına karşı yürütülen mücadeleyle sermayenin kentsel mekândaki baskısı azaltılmış ve kentlilerin elinde olması gereken kıyı alanları üzerindeki tasarruf hakkı geri alınmıştır.

Yat Limanı Projesi, başlangıçta Belediye Başkanı Ülgür Gökhan, Belediye Meclis üyeleri ve ÇTSO olmak üzere birçok kişi ve kurum tarafından desteklense de Kent Konseyi Yat Limanı Çalışma Grubunun ürettiği raporlar ve bu rapor-

²⁵ Çanakkale Objektif Gazetesi, 2012, s. 1.

²⁶ Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013. ²⁹ İşte Çanakkale Gazetesi, 9 Ocak

²⁷ Yat Limanı Çalışma Grubu, 2013, s. 26.

²⁸ İşte Çanakkale Gazetesi, 5 Ocak ³⁰ Çanakkale Olay Gazetesi, 2013, s. 1.

³¹ Şaban Şahin’le Görüşme, 2016.

³² Çanakkale Gündem, 2012, s. 11.

³³ Şehabettin Kalfa’yla görüşme, 2014.

³⁴ Harvey, 2002, s. 157.

lar çevresinde ördüğü mücadele sayesinde engellenmiştir. Bu süreçte yürütülen tartışmalar neticesinde, proje gerçekleştirilemeden Çanakkale gündeminden kalkmıştır.

Eski Tekel Şarap ve Kanyak Fabrikası Arsası

1962 yılında kurulan Çanakkale Tekel Şarap ve Kanyak Fabrikası, 2003 yılında özelleştirilerek LİMAK-NUROL-ÖZALTIN-TÜTSAB ortaklığında olan Mey İçki Sanayii ve Ticaret A.Ş.’ye satılmıştır. Bu satış sonrası, 2006’ya kadar üretim devam etmiş, 2006’da “Texas Pacific Group” a satılarak tekrar el değiştirmiştir. Fabrika bir süre daha işletilse de 2006 senesi içinde kapatılarak fabrikada üretim durdurulmuştur.³⁵ 2007 senesinde ise, fabrika, Türkiye’de “Forum AVM”lerle tanınan MultiTurkmall şirketine satılmıştır.³⁶

Eylül 2008’de ise, yeni mülkiyet sahibi “ÇAV AVM İnşaatları Anonim Şirketi”, Çanakkale Belediyesinden alacağı imar izni için belediyeyle anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Belediye, bu arsa için imar iznini özel imar şartlarına bağlayarak vermiştir. Bu imar şartları ise, “Burada işten çıkartılan işçilerinin çocukları istihdam edilecek, Çanakkale esnafına kota verilecek, deniz kıyısında bulunan 12.056 m² alanın tapusu Çanakkale Belediyesine devredilecek”³⁷ olarak sıralanmıştır (Şekil 3).

Eylül 2008’de sağlanan anlaşma, ancak 15 Ocak 2014’te, kıyıda fabrikanın olduğu arsanın bağış işleminin gerçekleşmesi ve imar izninin çıkmasıyla sonuçlanmıştır. 30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinden önce, belediye tarafından bu alanın girişine “Bu arsanın tamamı 12.026,56 m² olup; Çanakkale Halkına Aittir” (Şekil 3) yazan bir levha asılmıştır.³⁸ Yine seçimlerden önce, 22-23 Mart tarihlerinde, Tekel Fabrikası’nın görünürlüğünü artırmak üzere Çanakkale Belediyesi ve Çanakkale Kent Konseyinin desteği ve kentteki sivil toplumdaki birkaç kişinin organizasyonu ile Fabrikale Etkinlikleri düzenlenmiştir. Bu etkinliklerin davetlisi olarak açılıştaki konuşan Ülgür Gökhan fabrikanın kentli için anlamını ve önemini vurgulamış, bu alanı ve kentin birçok alanını ranttan korumak için verdiği mücadeleye dikkat çekmiştir:

“Sadece işletmeyi vermedikleri için mülkiyetini de devrettikleri için daha sonra işletmeler de kapılarını kapatıp belediyenin kapılarına dayanıyorlar, rant sağlamaya çalışıyorlar. Bu noktada kapımızı çaldıklarında, onlara şunu söyledim: Dediler ki ‘Biz buraya bir çarşı yapalım’, ‘Tamam’ dedim; çünkü o da bir ekonomik faaliyet, ayrıca bir ticari alan olarak düşünülebilir. Biz de onların şartlarını koyduk. Orada

Şekil 3. Eski Tekel Şarap ve Kanyak Fabrikası Arsası.

çalışan işçilerin çocuklarına hatta o köylülerin çocukları için de şart koyduk; öncelikle onlar istihdam edilecek. Bunların sonucunda da bu alanı Çanakkale halkına hibe edeceksiniz ve dedim ki ‘Sana paranı vereyim, sen buradan çık’ dedim ve burayı aldık. Bunun sonucunda, karşıda bir çarşı yaptılar; burayı da bize verdiler. Burayı aldık, şimdi ne olacak? Burada iki tane bina var, bir de baca var, bunlar endüstriyel kültürel miras olarak kalacak ve binaların içini de kültürel etkinlikler için düzenleyeceğiz. Diğer binaları da yıkıp burayı da insanların rahatça dolaşabilecekleri çay bahçeleri, spor alanları gibi yerlerle genişleteceğiz.”³⁹

Seçimlerden sonra, Haziran 2014’te, Çanakkale Belediye Meclisi kararıyla, Tekel arsasının “yap-işlet-devret” modeliyle, 15 yıllık süreyle devredilmesi için belediye başkanına yetki verilmiştir.⁴⁰ Bunun üzerine, Çanakkale Belediyesi, 2 Temmuz 2014’te başlamak üzere, Tekel arsasının akıbetini konuşmak için, başta sivil toplum ve kentliler olmak üzere, kentin çeşitli kesimlerinin katıldığı toplantılar yapmaya başlamıştır.⁴¹

Bu katılım toplantılarında,⁴² Belediye Meclisinin alana dair aldığı yap-işlet-devret kararı tartışılmış, konuşmacı-

³⁵ Fabrikada üretimin durdurulduğu süreçte Çanakkale Belediye Başkanı ve CHP Çanakkale Milletvekilleri bu süreçte işlerini kaybettiği için mücadele eden ve haklarını geri almak için açık grevine giden işçilere destek olmuştur ((çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/haber/22868/sehrin-bizden-caldigi-hereketler>, 11 Kasım 2015).

³⁶ “Çanakkale CHP Milletvekili Ali Sarıbaş’ın Çanakkale Tekel Şarap ve Kanyak Fabrikasına dair verdiği soru önergesi,” Arkitera, (çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/files/haber/22868/7-30641s.pdf>, 11 Kasım 2015.

³⁷ Arkitera, (çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/haber/22868/sehrin-bizden-caldigi-hereketler>, 11 Kasım 2015.

³⁸ Çanakkale İçinde, (çevrimiçi), 11 Kasım 2015.

³⁹ Çanakkale Boğaz Gazetesi, (çevrimiçi), 11 Kasım 2015.

⁴⁰ Çanakkale Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğünde çalışan Kemal Özkan, 2015’ten bu yana aynı birimin müdürü olarak görev yapmaktadır. Kemal Özkan’la birebir görüşme yapılmasa da, açıklamaları 2 Temmuz 2014’te gerçekleştirilen Tekel Arsasının durumuna ilişkin Belediye’nin gerçekleştirdiği katılım toplantısından alınmıştır.

⁴¹ Çanakkale Belediyesi, 7 Temmuz 2014, (çevrimiçi).

⁴² Belediyenin gerçekleştirdiği Tekel arsasına ilişkin 2 Temmuz 2014 Tarihli Katılım Toplantısına, araştırmacı olarak katılım sağlanmıştır.

ların çoğu belediye meclisinin bu kararını eleştirerek bu alanın halka ait olduğunu ve kamu yararına düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Çanakkale Mimarlar Odası Başkanı Sevil Ural, Tekel arsasının kamu yararı gözetilerek planlanması gerektiğini vurgularken, alan için yapılabilecek düzenlemelere dikkat çekmiştir.

“Şehrin en güzel yerlerinden biri. Halka açık bir yer olmasını, yapılaşma olmamasını istiyoruz. Bizce, AVM olmalı, orada zaten AVM’ler var. Kat yükseliği fazla olmamalı. Otel olmasını istemiyoruz. Sergi alanı, yaşayan bir müze olabilir. Denizi görebilen, deniz kokusunu duyabilen bir yer olmalı.”⁴³

Barbaros Mahallesi Muhtarı Şaban Şahin ise, Tekel arsasının kamuya hizmet etmesi gerektiğini belirtirken, geliştirilecek projede, özellikle mekânsal hafıza açısından önem teşkil eden fabrika bacasının korunması gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte Şahin, belediyenin zamanında müdahalesiyle Barbaros Mahallesi’ndeki bu değişimin, bugün ortaya çıkan mekânsal yapılaşmadan daha farklı olabileceğini “Eskiden bu yerler belediyenin alıp istimlâk edebileceği yerlerdi. Ben çok çok sene evvel Kıyı ve 17 Burda AVM’leri (Şekil 2) yapılmadan önce Akfa’nın yerleri istimlâk edilsin demiştim. Bundan sonra yapılması, istimlâk edilmesi çok güç. Çünkü burada çok fazla yapılaşma oldu; çok güzel bir hareketlenme oldu. Bundan sonra akıbeti ne olur bilmiyorum” sözleriyle açıklamıştır.⁴⁴

Belediyenin aldığı yap-işlet-devret kararı kentlinin tepkisini çekmiş, çeşitli platformlar ve sivil toplum üzerinden eylemlilikler gerçekleştirilmiştir. Çanakkale’de yaşayan ve çalışan, kentlinin söz hakkını savunan ve kentlinin dönüşümüne gerek yazınsal gerek görsel üretimle tepki veren Çanakkale Kent Hakkı Platformu, Tekel arsasının savunusu için kısa film yaparak bu projeye karşı sesini yükseltmiştir:

“Çanakkale Kent Hakkı Atölyesi olarak bu alanın endüstriyel kültür mirasına dâhil olduğunu, bu nedenle ileride alacağı biçim ve dönüşüm sürecinde kendi tarihsel ve kültürel bağlamından koparılmadan ve temsil ettiği üreten kent/kentli yapısına sadık kalınarak bu alanın şekillenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunun için de bu alanı hâlihazırda kullanan (Parkourcu⁴⁵ genç arkadaşlar gibi) ve ileride kullanacak Çanakkalelilerin (Üniversite öğrencileri ya da ilk elden Barbaros Mahallesi sakinleri gibi) öncelikli ihtiyaçlarının bu alanın nasıl değerlendirileceği hususunda çok önemli olduğuna inanıyoruz. Çanakkale Belediyesi bunun için mahalle meclisleri ve sosyal yaşam dernekleri

aracılığıyla kentlilerle daha interaktif bir süreç geliştirdiği takdirde bu süreç çok daha katılımcı ilerleyebilir.”⁴⁶

Kentsel toplumsal hareketlerin içeriğine değinen Mayer’a göre, kamusal ve siyasal alanın özelleştirilmesine karşı mücadele, daha çok entelektüel aktivistler ve kültürel yaklaşımı merkeze koyan aktivistler tarafından yürütülmektedir. Bununla birlikte, Mayer, bu kentsel toplumsal hareketlerin eylemliliklerine dikkat çekerek bu eylemlerin “direnışten çok yaratıcılık” içerdiğini ve “karnaval ile protesto arasında” kaldığını ifade etmektedir. Bu nedenle, bu eylemlerin neoliberal kentlerin özelliği olan kültürel çeşitliliğin ve çekiciliğinin bir unsuru haline geldiğini belirtmektedir.⁴⁷ Bu yaratıcı eylemlilikler, her ne kadar Mayer’ın da ifade ettiği gibi neoliberal kentlerin bir karakteristiği haline gelmiş olsa da, bu tip eylemlilikler, kentlerdeki muhalefetin büyüyen o kentlerin sınırları dışına çıkmasını ve kitleselleşmesini sağlamaktadır. Kent üzerine düşünen, yazan ve araştıran insanların bir araya geldiği Kent Hakkı Atölyesi’nin kısa film üretimi de bu yaratıcı eylemlilikten beslenerek ortaya çıkmıştır. Bu grup, kentlinin kamusal alanlarının savunusu için bir araya gelirken görsel ve yazınsal bir direniş örmüş; Çanakkale’deki toplumsal muhalefeti genişletip büyütürken muhalefetin sesinin Çanakkale dışına çıkmasını sağlamıştır. Kentsel muhalefetin sesinin kent sınırlarının dışına çıkması, yereldeki karar alıcılar için tedirgin edici olmakla birlikte, mekânsal kararların yeniden gözden geçirilmesini de beraberinde getirmektedir.

Belediye Meclisince belediye başkanına verilen yetkiyle birlikte, Çanakkale Belediyesi 4 Eylül 2014’te ihaleye çıkmış, sonucu 10 Eylül 2014’te belli olan ihaleyi, Tekel arsasını imar iznine karşılık olarak hibe eden, o süreçte (Tekel Lojmanlarının yıkılmasıyla boşalan arsada) inşaatı devam eden 17 Burda AVM Projesi’ni yürüten Esas Holding almıştır. Ancak ihale kısa bir süre sonra iptal edilmiştir. İhalenin iptaline ilişkin açıklama yapan Ülgür Gökhan, ihale sürecinden vazgeçmediklerini, ancak ihale şartnamesine uygun teklif verilmediği için ihalenin iptal edildiğini belirtmiştir. Gökhan, “Seçimlerde bize büyük bir puan kazandırdı” dediği Tekel arsasının ihalesinin yeniden gerçekleştirileceğini ifade etmiştir.⁴⁸

İhalenin iptalinde, kamuoyunun tepkisi önemli bir rol oynarken, Doğanlar Yatırım Holding tarafından yapılan Troy-park AVM yetkililerinin ihaleye itirazı da etkili olmuştur.⁴⁹

Çanakkale Belediye Başkanı Ülgür Gökhan halkın taleplerini önde tutan katılımcı belediyecilik anlayışına sahip olduklarını ve halkın talepleri doğrultusunda verdikleri kararları yeniden değerlendirdiklerini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir:

⁴³ Çanakkale MMO Başkanı Sevil Ural’la birebir görüşme yapılmada da, 2 Temmuz 2014’te gerçekleştirilen Tekel Arsasının durumuna ilişkin Çanakkale Belediyesi’nin gerçekleştirdiği katılım toplantısı sırasında Sevil Ural’ın yaptığı açıklamalara bu makalede yer verilmiştir.

⁴⁴ Şaban Şahin’le Görüşme, 2016.

⁴⁵ Çanakkale Kent Hakkı Platformu’ndan alınan bilgiye göre, Tekel arsasındaki yapılar, bu yapılar yıkılmadan önce engellerle çalışma disiplinine bağlı olan Parkour sporcuları tarafından kullanılmıştır.

⁴⁶ Çanakkale Kent Hakkı Platformu, 2015.

⁴⁷ Mayer, 2007, s. 97.

⁴⁸ Çanakkale İçinde, 30 Eylül 2014, (çevrimiçi).

⁴⁹ Çanakkale Aynalıpazar, 29 Eylül 2014, (çevrimiçi).

“Bir şeyi yaparken çok aktörlü katılımlarla yaptığım için kent halkı bunu sahiplenir. Başlangıcında yanlış karar verdiğem ya da halk tarafından uygun bulunmuyorsa, ben de geri adım atarım. Hiçbir zaman bir dayatmam yoktur. Sonuçta dediğim gibi, ben burada yaşayan insanlar adına karar veriyorum ve onların böyle bir talebi yoksa bizim de geri adım atmaktan başka çaremiz olmaz tabii.”⁵⁰

Sonuç olarak, Tekel arsası ikinci kez ihaleye çıkmış ancak hiçbir firma katılmadığı için iptal olmuştur. Ülgür Gökhan, Tekel arsası için bundan sonra izlenecek yolu, 19 Kasım 2014’te yaptığı basın açıklamasıyla halka duyurmuştur:

“İlk ihalede binalar mevcut binalardan daha büyük yapıldığı için ve orijinaline uymadığı için iptal edildi. Ayrıca başka bir firma da ihaleye girme isteğinde bulunmuştu. Sonuç olarak ikinci kez ihale kararı alındı ancak bu kez hiçbir firma ihaleye katılım göstermedi. Ben de yıkım ihalesi kararı aldım. Tüm binaları yıkıyoruz. Orada sadece önceden bir sanayi olduğunun göstergesi olması açısından baca kalacak. Süreç içinde bir proje yapılacak ve bütçemiz olduğu sürece yapmaya çalışacağız. Hâlbuki o tarzda yapabiliydik, hem iki binamız olacaktı, hem 15 yıl sonra tamamen Çanakkale Belediyesine kalacaktı. Bize bir peyzaj düzenlemesiyle tüm alanı bırakacaktı, üstelik kira verecekti. Ve 9 milyonluk bir yatırımı 5 kuruş para harcamadan yaptırmış olacaktık. Ama yatırımcılar çekildi. Mühim olan buranın opsiyonel olarak halkın kullanımına açılmasıdır.”⁵¹

Gökhan’ın da basın açıklamasında ifade ettiği gibi Tekel arsası üzerindeki fabrikalar ve depolama alanları yıkılmış, baca ise korunmuştur. Bu alan 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planında Sosyal Tesis Alanı (Çocuk Bilim Merkezi) olarak tanımlanmıştır.

Kent üzerine karar üretme hakkının halkın inisiyatifinde olması gerektiğini vurgulayan Harvey, bu hakkı tanınmadığı takdirde mücadele zeminin doğacağına dikkat çekmektedir.⁵² Harvey’in de belirttiği gibi, kent hakkı, ancak “artı ürünün üretimi ve kullanımı üzerindeki” demokratik gücün halka geçmesiyle gerçekleşmektedir.⁵³ Tekel arsası kazanımı, kentlilere ait kentsel kamusal açık alan üzerine karar verme hakkının, diğer bir deyişle kentsel “artı ürünün üretimi ve kullanımının” örülen kentsel mücadele sonucunda sermayeden alınarak halka geçmesini ifade etmektedir.

Harvey’e göre, nasıl bir kent istediğimiz sorusu, doğal çevreyle kurulan ilişkiyle, yaşam biçimleriyle, teknolojiyle ve arzuladığımız kent estetiğiyle bağlantılıdır. Bu bağlamda “kent hakkı bireyin kentsel kaynaklara ulaşma özgürlüğünü de aşan kendini ve buna bağlı olarak kentini değiştirebilme hakkıdır.” Bu hak da bireyden çok topluma aittir ve bu nedenle kenti kurgulama ve yeniden kurgulama hakkı da toplumsal dinamizmden gücünü almaktadır.⁵⁴ Tekel arsası

üzerindeki haklarını korumak için mücadele eden Çanakkaleliler bu alanın kullanım hakkını geri almıştır. Kentteki farklı platformların ürettiği eylemlilikler sayesinde kazanımla sonuçlanan Tekel arsası mücadelesiyle birlikte daha yaratıcı ve direngen bir kentsel muhalefet ortaya çıkmıştır.

Tekel arsası için sürdürülen mücadele sivil toplumu daha da güçlendirirken, yerel yönetimin kenttaşların taleplerine sessiz kalamayacağını göstermiştir. Burada yürütülen kent hakkı mücadelesi amacına ulaşmış, bu arsanın yap-işlet-devret usulüyle kamunun elinden çıkması engellenmiştir.

Sonuç

Kent hakkı, kentlinin kentteki söz hakkı ve bunun için verdiği mücadeledir. Diğer bir deyişle, kentin yenilenen mekânsal organizasyonuna karşı kentlilerin bir araya gelerek sesini yükseltmesidir. Lefebvre’nin kent hakkı kavramıyla tanımladığı kent hakkı kavramı, kentlerin yüksek yoğunluklu yapılaşmayla işgal edildiği, kamusal alanların bir bir özelleştirilerek kentlinin kullanımından çıkarıldığı bugün daha da önem kazanmaktadır.

12 Haziran 2011 Genel Seçimleri öncesinde, AKP’nin seçim kampanyasında Çanakkale’de gerçekleştirilecek altyapı projelerine de yer vermesiyle birlikte kentteki büyüme baskısı artarken, kentsel mekân değişim değeri üzerinden tanımlanmaya başlamıştır. Kentsel büyüme baskısı da beraberinde inşaat sektöründeki hareketlenmeyi ve yatırım projelerini getirmiştir. Bununla birlikte, Çanakkale kıyı bandı 2007’de yapılan 1/5000 Nazım İmar Plan Revizyonu’yla birlikte yeniden şekillenmiş, sanayi alanı kullanımında olan alanlar plan üzerinde “Özel Proje Alanı” kullanımına dönüştürülmüştür. Sermaye tarafından, Çanakkale kıyı bandından kalkan sanayi yerine, turizm ve konut odaklı projeler geliştirilmiştir. Bu projelere karşı Kent Konseyi içinden ve çeşitli platformlar üzerinden mücadele örülürken bu dinamizm sivil toplumun Çanakkale’de daha da güçlenmesini ve etkisini arttırmasını sağlamıştır. Kentsel mekân sermayenin talepleri doğrultusunda şekillenirken, ortaya çıkacak yeni mekânsal kurgu, kentlilerce örülen kent hakkı mücadelesiyle engellenmiştir. Kentliler yaşama alanlarına dair söz söyleme, karar üretme hakkını, kent hakkı mücadelesiyle geri almıştır. Bu projelere karşı ortaya çıkan mücadeleler, küçük ölçekli bir kentin kentsel büyüme baskısına karşı gösterdiği direnci ifade etmektedir.

Bu çalışma kapsamında, kentsel muhalefetin yürüttüğü mücadele sonucunda gerçekleşemeyen projeler ele alınmış ve kent hakkı mücadelesi, bu projeler üzerinden incelenmiştir. Yat Limanı Projesi’ne karşı Çanakkale Kent Konseyi içinde Yat Limanı Çalışma Grubu kurularak bu çalışma grubu üzerinden kentsel muhalefet örgütlenmiştir. Bu grup, yereldeki iktidar ve sermayenin birlikte verdiği yat limanı kararına karşı müzakere talep ederek kıyı alanlarına dair kararların halkla birlikte alınması gerektiğini savunmuş

⁵⁰ Ülgür Gökhan’la Görüşme, 2015. ⁵² Harvey, 2008, s. 23

⁵¹ Çanakkale Belediyesi, 19 Kasım 2014 (çevrimiçi). ⁵³ Harvey, 2015, s. 66. ⁵⁴ Harvey, 2008, s. 23.

ve yat limanı projesinin gerçekleşmesini önlemiştir. Kentsel mekâna dair kararlara katılım talebi zamanla kıyı alanlarının savunusuna evrilmiş; müzakere mücadeleye dönüşürken kentteki sivil ses güçlenmiştir. Yapılması durumunda getireceği inşaat yüküyle kentlilerin kıyı kullanımını sekteye uğratacak olan yat limanı, kentteki sivil toplumun birlikte ördüğü mücadeleyle proje aşamasında durdurulmuş, kentlilerin kıyı ve denizle olan ilişkisi korunmuştur.

Diğer bir kentsel mücadele alanı olan Tekel arsasının yap-işlet-devret yöntemiyle kullanım ve kontrol hakkının 15 seneliğine sermayeye devri kentteki sivil inisiyatiflerin mücadelesiyle engellenmiş; yerel yönetim halkın taleplerine kulak vermek zorunda kalmış ve bu alan üzerine karar üretme hakkı kamunun eline geçmiştir. Kentsel açık alanların hızla tüketildiği günümüzde, Tekel arsası gibi geniş bir alanın korunmuş olması ve halkın talepleri doğrultusunda kentsel açık alan olarak işlevlendirilmesi önemlidir. Tekel arsası mücadelesi, kent için önemli bir kentsel kamusal alanın tekrar kamunun eline geçmesiyle sonuçlanan kent hakkı mücadelesidir.

Bu yatırım projelerine karşı sivil toplum tarafından örülen eylemlilik, aynı zamanda kenttaşların neoliberal kentleşmeye karşı ortak yaşama alanlarının savunusu için ördükleri mücadeledir. Lefebvre ve Purcell'in bahsettiği "kent demokrasisi", Çanakkale'de gücünü sivil toplumdan ve sivil toplumun yerel yönetimle kurduğu çatışmacı ilişkiden almaktadır. Bu ilişki kentsel mekâna dair karar verme hakkının kenttaşlara ait olduğunu hatırlatırken yerel yönetimin kentliyle birlikte üretebilen demokrat bir yapıya evrilmesini sağlamaktadır.

Kentsel muhalefetin gücü, Çanakkale Belediye Meclisi tarafından ilk başta onaylanan Yat Limanı Projesi'nin ve Tekel arsası için geliştirilen projenin uygulamaya geçmesini önlemiş, kentsel muhalefet gerek müzakere yoluyla gerek direngen bir yol izleyerek yerel yönetim üzerinde baskı oluşturmuş kentsel mekân üzerine karar verme hakkını geri almıştır. Çanakkale'de bu iki projeye karşı kent hakkı mücadelesi örülerek kentlilere ait olan kıyı bandı üzerine karar verme hakkı kentlilere bırakılmıştır. Bu mücadeleler, kentteki sivil toplumu güçlendirerek daha yaratıcı ve direngen bir muhalefete dönüştürmüştür.

Kaynaklar

- Fernandes, E. (2007) "Constructing The 'Right To The City' In Brazil," *Social & Legal Studies*, Sayı 16/2, s. 201-219.
- Gottdiener, M. (2005) "Castells'in Düşüncesinde Kentsel Toplumsal Hareketlerin Yeri," Çev. Ç. Keskinok, Ed. M. Özbek, *Kamusal Alan*, İstanbul, Hil Yayınları, s. 429-439.
- Gökhan, Ü. (2015) Görüşme, 16 Kasım 2015.
- Harvey, D. (2002) "Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı," 20. Yüzyıl Kenti, Ed. ve Çev. B. Duru, A. Alkan, Ankara, İmge Kitabevi, s. 147-173.
- Harvey, D. (2008) "The Right to the City," *New Left Review*, Ey-

lül-Ekim, Sayı 53, s. 23-40, (çevrimiçi) <http://newleftreview.org/11/53/david-harvey-the-right-to-the-city>, [Erişim Tarihi 19 Aralık 2015].

- Harvey, D. (2015) *Asi Şehirler*, Çev. A. D. Temiz, İstanbul, Metis Yayınları, 2015.
- Kalfa, Ş. (2014) Görüşme, 13 Kasım 2014
- Kurtuluş, H. (2010) "Kent Sosyolojisinde Değişen Kavrayışlar ve Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi," *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, Ed. Ö. Uğurlu, N. Ş. Pınarcıoğlu, A. Kanbak, M. Şiriner, İstanbul, Örgün yayınevi, s. 177-225.
- Lefebvre, H. (2000) *Writings on Cities*, Çev. Eleonore Kofman, Elizabeth Lebas, Oxford, Blackwell.
- Lefebvre, H. (2013) *Kentsel Devrim*, Çev. Selim Sezer, İstanbul, Sel Yayınları.
- Mayer, M. (2007) "Contesting The Neoliberalisation of Urban Governance," *Contesting Neoliberalism: Urban Frontiers*, New York, Guilford Press, s. 90-106.
- Mayer, M. (2009) "The 'Right To The City' In The Context Of Shifting Mottos Of Urban Social Movements," *City*, Sayı 13 (2-3), Haziran-Eylül, s. 362-374.
- O'Toole, T. ve Gale, R. (2014) "Participatory Governance in Practice," *Practices of Freedom; Decentred Governance, Conflict and Democratic Participation*, Ed. S. Griggs, A. J. Norval, H. Wagenaar, Cambridge, Cambridge University Press, s. 199-216.
- Purcell, M. (2002) "Excavating Lefebvre: The Right To The City and Its Urban Politics of The Inhabitant," *Geojournal*, Sayı: 58, s. 99-108.
- Şahin, Ş. (2016) Görüşme, 11 Ocak 2016.
- Yat Limanı Çalışma Grubu (2013) *Çanakkale Kent Konseyi Yat Limanı'nın Yerine Hayır Dedi: Yat Limanı Çalışma Raporu*, Ed. S. Yavuz, G. Sarışen, D. Türkes, S. Başaran, Çanakkale, Çanakkale Kent Konseyi Yayınları: 33,
- Zieleniec, A. (2007) *Space and Social Theory*, London, Sage Publications, 2007.

Gazeteler ve İnternet Kaynakları

- Arkitera "Çanakkale CHP Milletvekili Ali Sarıbaş'ın Çanakkale Tekel Şarap ve Kanyak Fabrikasına dair verdiği soru önergesi," (çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/files/haber/22868/7-30641s.pdf>, [Erişim tarihi 11 Kasım 2015].
- Arkitera, "Şehrin Bizden Çaldığı Hareketler," (çevrimiçi) <http://www.arkitera.com/haber/22868/sehrin-bizden-caldigi-hereketler>, [Erişim tarihi 11 Kasım 2015].
- Çanakkale Aynalıpazar (2014) "Olay Yaratan İhale İptal," 29 Eylül 2014, (çevrimiçi) <http://www.canakkaleaynalipazar.com/olay-yaratan-ihale-iptal/1145/>, [Erişim tarihi 12 Kasım 2015].
- Çanakkale Belediyesi (2014), "Eski fabrika Alanı Katılımcı Anlayışla Düzenlenecek," 7 Temmuz 2014, (çevrimiçi) <http://www.canakkale.bel.tr/icerik/4001/eski-fabrika-alani-katilimci-anlayisla-duzenlenecek/>, [Erişim tarihi 12 Kasım 2015].
- Çanakkale Belediyesi, "Başkan Gökhan Kent ve Ülke Gündemine İlişkin Değerlendirmelerde Bulundu," 19 Kasım 2014, (çevrimiçi) <http://www.canakkale.bel.tr/icerik/4596/baskan-gokhan-kent-ve-ulke-gundemine-iliskin-degerlendirmelerde-bulundu/>, [Erişim tarihi 26 Kasım 2015].
- Çanakkale Belediyesi (2017), *Çanakkale Merkez Mahalleleri*, http://www.canakkale.bel.tr/assets/eskisite/images/content/sehir_plani_2014.jpg, [Erişim tarihi 15 Aralık 2017].

- Çanakkale Birlik gazetesi (1984), “MDP Belediye Başkan Adayı: faruk Semizoğlu,” 7 Mart 1984 Çarşamba, Yıl: 4 sayı:1512.
- Çanakkale Boğaz Gazetesi, “Belediyenin Kapısına Dayandılar,” (çevrimiçi) <http://www.bogazgazetesi.com.tr/belediyenin-kapisina-dayandilar/>, [Erişim tarihi 11 Kasım 2015].
- Çanakkale Gündem Gazetesi (2012) “Yat Limanında Referandum Doğru,” 4 Temmuz Çarşamba 2012.
- Çanakkale Gündem (2012) “Kent Konseyi’nden Ankete Sert Çıkış: “Mahalle, Kent Adına Karar Veremez”, 19 Aralık 2012.
- Çanakkale İçinde, “Eski Tekel Şarap ve Konyak Fabrikası’nın Yıkımına Başlandı,” (çevrimiçi) <http://www.canakkaleicinde.com/eski-tek-el-sarap-ve-konyak-fabrikasinin-yikimina-baslandi/>, [Erişim tarihi 11 Kasım 2015].
- Çanakkale İçinde (2014), “Halkın Arazisi Yeniden İhaleye Çıkacak,” 30 Eylül 2014, (çevrimiçi) <http://www.canakkaleicinde.com/halkin-arazisi-yeniden-ihaleye-cikacak/>, [Erişim tarihi 12 Kasım 2015].
- Çanakkale Objektif Gazetesi (2012) “Şeytanın Gör Dediği,” 6 Temmuz Cuma 2012.
- Çanakkale Olay Gazetesi (2013), “Yat Limanı Projesi Tartışmasında Kafalar Aydınlandı; Başkan Gökhan, ‘geri çekme’ konusuna açıklık getirdi...”, 16 Ocak 2013.
- Çanakkale Kent Hakkı Platformu: (çevrimiçi) <http://kenthakkicanakkale.blogspot.com.tr/2014/10/canakkale-kent-hakk-atolyesi-video-ve.html>, [Erişim tarihi 12 Kasım 2015].
- Çanakkale Kent Hakkı Platformu, <http://kenthakkicanakkale.blogspot.com.tr/2014/10/canakkale-kent-hakk-atolyesi-video-ve.html>, [Erişim tarihi 12 Kasım 2015].
- İşte Çanakkale Gazetesi (2013) “Yat Limanı’nda Flaş Gelişme!”, 5 Ocak 2013 Cumartesi, Yıl: 3 Sayı: 896.
- İşte Çanakkale Gazetesi (2013) “Çanakkale Ticaret ve Sanayi Odası’nın İlanıdır”, 9 Ocak 2013 Çarşamba, Yıl: 3 Sayı: 900.